

ბირთვული და
რადიაციული
უსაფრთხოების
სააგენტო

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სსიპ - ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო უზრუნველყოფს რადიაციული დაცვის, ბირთვული უსაფრთხოებისა და დაცულობის სფეროში ღონისძიებების განხორციელებას მაიონებული გამოსხივების მავნე ზემოქმედებისაგან ადამიანისა და გარემოს დაცვის მიზნით.

საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრის 2015 წლის 24 დეკემბრის N237 ბრძანებით დამტკიცებული დებულებით განსაზღვრული უფლება-მოვალეობების ფარგლებში, ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო შეიმუშავებს რადიაციული დაცვის, ბირთვული უსაფრთხოებისა და დაცულობის სფეროში კანონმდებლობის პროექტებს, თანამშრომლობს საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, ახორციელებს ბირთვული და რადიაციული საქმიანობის ავტორიზაციასა და ინსპექტირებას, რადიოაქტიური და დარიშხანის შემცველი ნარჩენების მართვასა და ბირთვულ ან/და რადიოლოგიურ საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირებას.

საქართველოს პარლამენტმა 2023 წლის 16 ივნისს მიიღო რადიაციული დაცვის, ბირთვული უსაფრთხოებისა და დაცულობის სფეროში მოქმედი სახელმწიფო პოლიტიკისა და მარეგულირებელი ჩარჩოს განმსაზღვრელი „რადიაციული დაცვის, ბირთვული უსაფრთხოებისა და დაცულობის შესახებ“ საქართველოს კანონი. კანონის მოსალოდნელი შედეგია მარეგულირებელი რეჟიმის გაუმჯობესება, რაც მნიშვნელოვანია ადამიანისა და გარემოს დასაცავად მაიონებული გამოსხივების მავნე ზემოქმედებისაგან.

საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულებისა და ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტოს სტანდარტებთან ეროვნული კანონმდებლობის ჰარმონიზების მიზნით, ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტომ შეიმუშავა/განაახლა საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტები:

- მაიონებული გამოსხივების წყაროებთან მოპყრობისადმი რადიაციული უსაფრთხოების ნორმები და ძირითადი მოთხოვნები;
- ბირთვული ან რადიოლოგიური საგანგებო სიტუაციის დროს ნიმუშების აღების წესი;
- საქართველოს სასაზღვრო გამტარ პუნქტებში, აეროპორტებში, ნავსადგურებსა და საზღვაო სივრცეში ბირთვულ და რადიოაქტიურ ნივთიერებათა აღმოჩენისას განგაშზე ერთობლივი მოქმედების წესი;
- ბირთვული და რადიოაქტიური მასალების არალეგალურ მიმოქცევაზე რეაგირების წესი.

ბირთვული და რადიაციული საქმიანობის ავტორიზაცია

ბირთვული და რადიაციული საქმიანობების სახელმწიფო რეგულირების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი კომპონენტია აღნიშნული საქმიანობის ავტორიზაცია, რომელიც გულისხმობს ლიცენზიებისა და ნებართვების გაცემას. 2023 წელს რადიაციული უსაფრთხოებისა და ბირთვული დაცულობის ნორმებისა და მოთხოვნების სრული დაცვით გაიცა ბირთვულ და რადიაციულ საქმიანობაზე 68 ლიცენზია, უარი ეთქვა ერთ ორგანიზაციას, გაუქმდა 21 ლიცენზია. 165 ლიცენზიის მფლობელ ობიექტს მიეცა საქმიანობის გაფართოების უფლება, ლიცენზიის ფარგლებში, გაიცა 58 ნებართვა მაიონებული გამოსხივების წყაროების იმპორტზე, ექსპორტზე, შეძენასა და გადაცემაზე.

ინსპექტირება

ბირთვული და რადიაციული საქმიანობის ინსპექტირება კონტროლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მექანიზმია. ბირთვული და რადიაციული საქმიანობის ავტორიზებული პირების მიერ საქმიანობის განხორციელებისას სალიცენზიო პირობების შესრულების, რადიაციული დაცვის, ბირთვული უსაფრთხოებისა და დაცულობის პირობების დარღვევის გამოვლენის მიზნით, 2023 წლის გეგმური ინსპექტირების პროგრამით დაგეგმილი 120 ინსპექტირებიდან, განხორციელდა 108. გაუქმდა 12 ორგანიზაციაში ინსპექტირება, საქმიანობის შეჩერებისა და ლიცენზიის გაუქმების მიზეზით.

საერთო ჯამში, განხორციელდა 114 ინსპექტირება - 108 გეგმური და 6 არაგეგმური, როგორც სამედიცინო, ასევე არასამედიცინო პროფილის მქონე ორგანიზაციებში. ჩატარებული ინსპექტირებების შედეგად, გამოვლინდა კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნების შეუსაბამობა 20 ორგანიზაციაში, რაზეც შედგენილი იქნა 34 ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმი. გამოწერილი ოქმების ჯამურმა თანხამ შეადგინა 17 700 ლარი.

რეაგირება

2023 წელს სააგენტოს სპეციალისტების მიერ განხორციელდა რეაგირება რადიოაქტიური წყაროს უკანონო ბრუნვის აღკვეთის 1 ფაქტზე და ათამდე რეაგირება - რადიოლოგიურ ინციდენტებზე საზღვრო გამშვებ პუნქტებზე, საგანგებო სიტუაციებზე და მოსახლეობის მომართვის საფუძველზე.

ბირთვული მასალების კონტროლი

ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, განხორციელდა ბირთვული მასალების მფლობელი 6 ორგანიზაციის ინსპექტირება. ბირთვული მასალების აღრიცხვიანობაში დარღვევები არ გამოვლენილა.

„ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობის შესახებ ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით გარანტიების გამოყენების თაობაზე“ საქართველოს რესპუბლიკის და მისი დამატებითი ოქმის შესაბამისი ანგარიშები წარდგენილია ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტოში დადგენილი პერიოდულობის შესაბამისად.

საქართველო შეუერთდა რადიაციის მონიტორინგის საერთაშორისო სისტემას

საქართველო ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტოს რადიაციის მონიტორინგის საერთაშორისო სისტემას (IRMIS) შეუერთდა. ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტოს მფლობელობაში არსებული გარემოს რადიაციული ფონის მონიტორინგის სადგურებიდან გამა გამოსხივების დონის სიმძლავრის მაჩვენებლები ავტომატურად მიეწოდება IRMIS სისტემას და მიმდინარე რეჟიმში აისახება საერთაშორისო რუკაზე.

საქართველოს საერთაშორისო ვალდებულებების გათვალისწინებით შექმნილი IRMIS სისტემა მნიშვნელოვანი მექანიზმია ბირთვული ან რადიოლოგიური საგანგებო სიტუაციების ადრეული შეტყობინებისა და რეაგირების მართვის პროცესში. სისტემაში ჩართული სახელმწიფოების მონაცემები ბუნებრივი რადიაციული ფონის მიმდინარე რეჟიმში მონიტორინგისა და შესაბამისად, ეფექტიანი გადაწყვეტილებების დროული მიღების შესაძლებლობას იძლევა.

ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტოს მიერ რადიაციული ფონის მონიტორინგის სადგურებზე განხორციელებული ტექნიკური ღონისძიებებისა და პროგრამული უზრუნველყოფის შედეგად, საქართველომ შეიძინა IRMIS სისტემის რიგით 50-ე კონტრიბუტორი სახელმწიფოს სტატუსი.

ბირთვული და სხვა რადიოაქტიური წყაროების საძიებო ღონისძიება

მოსახლეობის დაცვის მიზნით, ქვეყნის მასშტაბით, უპატრონო რადიოაქტიური წყაროების მოძიება, ტრანსპორტირება და უსაფრთხო განთავსება რადიოაქტიური ნარჩენების საცავში რამდენიმე ეტაპად განხორციელდა.

პირველი ეტაპი მოიცავდა ადმინისტრაციულ ძიებას. მიღებული ინფორმაციის დამუშავების, სამიზნე ორგანიზაციების გამოვლენისა და შემდგომ თითოეულ ობიექტის ინდივიდუალური საძიებო ღონისძიების გეგმების შედგენის საფუძველზე, განხორციელდა ფიზიკური ძიების ეტაპი. ჯამში, შემოწმებული ორგანიზაციების რაოდენობამ შეადგინა 71. საძიებო ღონისძიებები ჩატარდა როგორც ქ. თბილისის, ისე, რეგიონების მასშტაბით. აღმოჩენილი რადიოაქტიური წყაროები, ბირთვული მასალა, რადიოაქტიური ნივთიერების შემცველი სხვადასხვა ნაკეთობა, რადიოაქტიური ნივთიერების შემცველი საბჭოური წარმოშობის კვამლის დეტექტორები, უსაფრთხო შენახვის მიზნით, გადატანილი იქნა რადიოაქტიური ნარჩენების საცავში და აყვანილი იქნა მარეგულირებელ კონტროლზე.

რადიოაქტიური ნარჩენების მართვა

2023 წელს სააგენტოს მხრიდან განხორციელდა აქტივობები რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის 2017-2031 წლების ეროვნული სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შესაბამისად.

- რადიოაქტიური ნარჩენების სამარხის ტერიტორიაზე მოეწყო მსუბუქი კონსტრუქციის ნაგებობა-დანადგარებით რადიოაქტიური ნარჩენების დახარისხებისთვის.
- ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტოს პროექტის ფარგლებში, განხორციელდა რადიოაქტიური ნარჩენების სამარხის ტერიტორიაზე არსებული მიწისქვეშა ავზების კვლევა და კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით, შემუშავდა დეტალური ანგარიში.
- შვედეთის რადიაციული უსაფრთხოების მარეგულირებელი ორგანოს (SSM) მხარდაჭერით, განხორციელდა ანასეულის ჩაისა და სუბტროპიკულ მცენარეთა კვლევების ყოფილი ინსტიტუტის რადიაციულად დაბინძურებული ნიადაგის დროებითი შესანახების რადიოლოგიური შეფასება და ასევე, განხორციელდა ერთი მიწისქვეშა შესანახის სრული დეოკომისია.

- რადიოაქტიური ნარჩენების საცავის მიმდებარე ტეროტორიაზე მოეწყო ნაგებობა, სადაც შესაძლებელი იქნება რადიოაქტიური ნარჩენებისა და სხვა რადიოაქტიური მასალების კვლევების ჩატარება.
- ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტოს დახმარებით, სააგენტოს გადმოეცა მაღალი სისუფთავის გერმანიუმის სპექტრომეტრი, რომელიც გამოყენებული იქნება ლაბორატორიული კვლევებისთვის.

დარიშხანის შემცველი ნარჩენების სისტემური მართვა

2022 წლის 30 დეკემბრის საქართველოს მთავრობის განკარგულების საფუძველზე, სსიპ ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო განისაზღვრა დარიშხანის შემცველი მდინის გადამუშავებით წარმოქმნილი ნარჩენების განთავსების ადგილების სისტემური მართვის, მოვლა-პატრონობის, ფიზიკური დაცვის კომპლექსური სისტემის შექმნისა და ფუნქციონირების განმახორციელებელ ორგანოდ. შესაბამისად, შევიდა ცვლილება საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრის 2015 წლის 24 დეკემბრის N237 ბრძანებით დამტკიცებულ სსიპ - ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტოს დებულებაში.

სააგენტოს მიერ შესწავლილი იქნა წინა წლებში განხორციელებული შეფასებები და ადგილზე არსებული ვითარება. ცანა 1, ცანა 3 და ურავი 1 ტერიტორიები გადმოეცა სააგენტოს. განისაზღვრა პრიორიტეტები. 2023 წლის ოქტომბერში, დასრულდა დარიშხანის შემცველი ნარჩენებით დაბინძურებული სამი ლოკაციის შემოღობვა, შეიზღუდა მოსახლეობისა და ცხოველების გადაადგილება დარიშხანით დაბინძურებულ ტერიტორიებზე, შესაბამისად გაიზარდა უსაფრთხოების ზომები ადამიანისა და გარემოს დაცვის მიზნით.

სააგენტომ დარიშხანის შემცველ ნარჩენებთან მოპყრობის მიზნით ასევე, განახორციელა შემდეგი ღონისძიებები:

- ლენტეხის მუნიციპალიტეტში არსებული დარიშხანის შემცველი ნარჩენების სარკოფაგის მოსაწყობად განისაზღვრა ცანა 3 ტერიტორია, რომელიც ყველაზე მეტად დაშორებულია საცხოვრებელი პუნქტიდან;
- შემუშავდა დარიშხანის შემცველი ნარჩენების სარკოფაგის პროექტი;
- შემუშავდა დოკუმენტაცია გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის მისაღებად და წარედგინა შესაბამის სააგენტოს (ნებართვის მისაღებად);
- დოკუმენტაცია მომზადდა მშენებლობის ნებართვის მისაღებად.

